

SVJETSKI TRENDOVI U POREZNOJ POLITICI: EKONOMSKA PERSPEKTIVA

Howell H. ZEE
Međunarodni monetarni fond, Washington

Prijevod*
UDK 336.2:330.35
JEL E6, H6

1. Uvod

Porezna se politika u stvarnosti oblikuje spletom četiriju različitih okolnosti: ekonomske, političke, pravne i administrativne. Ovaj se članak bavi pitanjima porezne politike iz ekonomske perspektive, odražavajući tako djelomice područje moga djelovanja, a donekle i moju želju da suzim raspravu o toj temi na razumnu mjeru. Međutim, čak i tada opseg nedavnih poreznih promjena diljem svijeta, kako u pojedinačnim zemljama, tako i u međunarodnom kontekstu, zahtijeva selektivnost u obuhvatu članka. Zato se ograničavam na identificiranje nekoliko širih i važnijih trendova koji ne odražavaju samo ono za što se zanima ekonomska profesija, već i upućuju na načine razmišljanja i provođenje porezne politike u budućnosti.

Trendovi porezne politike o kojima želim raspravljati u ovom članku mogu se činiti na prvi pogled raznovrsnima, ali se na sve njih može gledati kao na direktne ili indirektne reakcije na globalizacijske procese. Iz perspektive porezne politike, dva su najrelevantnija aspekta globalizacije, naravno, nezapamćena globalna pokretljivost kapitala te roba i usluga koji su nastali kao posljedica pokretljivosti kapitala. Ti su aspekti okončnica oko koje su koncentrirane ideje i organiziran tijek rasprave. Ipak, većina će rasprave biti usmjerena na zbivanja koja se odnose na pokretljivost kapitala.

---

* Naslov originala: Howell H. Zee. *World Trends In Tax Policy: An Economic Perspective*, Intertax, 32 (8/9). Amsterdam: Kluwer Law International, 2004.

Zahvaljujemo autoru i Kluwer Law International B.V. na dopuštenju da objavimo ovaj rad na hrvatskom jeziku.

Rad se temelji na uvodnom govoru održanom na *Četvrtoj svjetskoj poreznoj konferenciji* u Sydneyu, Australija, 25-27. veljače 2004. Iznesena stajališta osobna su stajališta autora i ne odražavaju nužno politiku ni stajališta MMF-a. Korisni savjeti Emila Sunleya sa zahvalnošću su prihvaćeni.

2. Suočavanje s globalnom pokretljivošću kapitala

Tablica 1. Smjer i vrsta stranih ulaganja, 1981-2000.

	Godišnji prosjek			
	1981-1985.	1986-1990.	1991-1995.	1996-2000.
	milijuni dolara			
Ukupan odljev ^a	123,4	368,3	598,7	1789,0
Neposredna ulaganja	41,9	170,6	225,4	779,2
Industrijske zemlje ^b	40,8	163,9	212,2	728,5
Zemlje u razvoju	1,1	6,7	13,2	50,7
Portfolio ulaganje	81,5	197,7	373,3	1009,8
Industrijske zemlje ^b	66,6	192,3	362,1	962,3
Zemlje u razvoju	14,9	5,4	11,2	47,5
Ukupan priljev ^a	128,7	374,8	731,3	1966,4
Neposredna ulaganja	53,7	151,1	211,4	818,2
Industrijske zemlje ^b	35,9	128,7	137,5	614,3
Zemlje u razvoju	17,8	22,4	73,9	203,9
Portfolio ulaganje	75,0	223,7	519,9	1148,2
Industrijske zemlje ^b	71,7	215,5	450,5	1044,6
Zemlje u razvoju	3,3	8,2	69,4	103,6
	postotna promjena			
Ukupan odljev ^a		198,5	62,6	198,8
Neposredna ulaganja		307,2	32,1	245,7
Industrijske zemlje ^b		301,7	29,5	243,3
Zemlje u razvoju		509,1	97,0	284,1
Portfolio ulaganje		142,6	88,8	170,5
Industrijske zemlje ^b		188,7	88,3	165,8
Zemlje u razvoju		-63,8	107,4	324,1
Ukupan priljev ^a		191,2	95,1	168,9
Neposredna ulaganja		181,4	39,9	287,0
Industrijske zemlje ^b		258,5	6,8	346,8
Zemlje u razvoju		25,8	229,9	175,9
Portfolio ulaganje		198,3	132,4	120,9
Industrijske zemlje ^b		200,6	109,0	131,9
Zemlje u razvoju		148,5	746,3	49,3
Portfolio / ukupna ulaganja		postotak		
Odljev	66,0	53,7	62,4	67,8
Priljev	58,3	59,7	71,1	58,4

Napomena

^a Iznosi za odljev/priljev odgovaraju standardnim stavkama u bilanci plaćanja inozemno ulaganje/ulaganje dotične zemlje za neposredno ulaganje te aktiva/pasiva za portfolio ulaganja.

^b Zemlje OECD-a osim Češke, Mađarske, Koreje, Meksika, Poljske, Slovačke i Turske.

Izvor: IMF, različiti brojevi.

Radi dobivanja uvida u opseg povećanja pokretljivosti kapitala u posljednja dva desetljeća u globalnim razmjerima, u tablici 1. dani su zbirni podaci o smjeru i vrstama stranog ulaganja u industrijskim zemljama i zemljama u razvoju između 1981. i 2000. godine. U tom je razdoblju odljev stranih direktnih ulaganja iz industrijskih zemalja (tradicionalno smatranih državama izvoznicama kapitala), mjereno američkim dolarima, porastao 17 puta, a portfolio ulaganja 13 puta. U zemljama u razvoju (tradicionalno smatranima državama uvoznicama kapitala) strana direktna ulaganja povećala su se 10 puta, a portfolio ulaganja oko 30 puta. Ukupna globalna direktna ulaganja između 1996. i 2000. prosječno su godišnje iznosila dva milijuna američkih dolara, mjereći priljev ili odljev, a u razdoblju od 1981. do 1985 ona su iznosila oko 120 milijuna američkih dolara. Iako je to bio zapanjujući porast, nema razloga vjerovati da se trenutačna razina stranih ulaganja ne može održati, osim možda u razdobljima globalnih cikličkih ekonomskih padova. Dapače, tempo budućih globalnih kapitalnih tokova može se intenzivirati ako financijska tržišta postanu povezanija. Međutim, mnoga tradicionalna porezna načela nisu dovoljno dobra da bi se suočila s takvim ekonomskim okruženjem, a to potiče na nova razmišljanja o poreznoj politici.

A. Odstupanje od sveobuhvatnoga (sintetičkog) poreza na dohodak¹

Jedno od najpoštovanijih načela oporezivanja jest poznati Haig-Simonsov koncept sveobuhvatnog dohotka (engl. *comprehensive income*)² prema kojemu bi prava osnovica poreza na dohodak trebala biti ona koja je izvedena iz ukupnog dohotka bez obzira na izvor. Taj koncept ima dvije vrlo važne implikacije na oblikovanje poreznog sustava – ne pravi razlike u dohotku od kapitala i dohotku od rada te teži integriranju poreza na dohodak i poreza na dobit³. Do pojave globalizacije koncept je sigurno bio u upotrebi u industrijskim zemljama i najnaprednijim zemljama u razvoju. Pritom se mora naglasiti da nema države koja je uvela čisti oblik sveobuhvatnog poreza na dohodak, ali uočena odstupanja od čistog oblika obično su opravdana administrativnim ograničenjima, a ne teoretskim stajalištima. Sveobuhvatni porez na dohodak zapravo je uvijek bio smatran boljim od cedularnog poreza.

Iako su tvorcima porezne politike u načelu prihvatili sveobuhvatni porez na dohodak, njegove konceptualne osnove nisu uvijek izdržale pomno ispitivanje. Najuočljivije je to da se on gotovo uvijek oslanjao isključivo na argument o vodoravnoj pravednosti: sve dok svi izvori dohotka jednako pridonose nečijoj poreznoj sposobnosti, mjerilo kojim se mjeri vodoravna pravednost jest ukupni dohodak. Taj argument, međutim, potpuno zanemaruje dimenziju učinkovitosti u oporezivanju, o kojoj se na drugim mjestima mnogo pisalo. U kontekstu ove rasprave najvažniji rezultat proizašao iz te literature jest tzv. pravilo inverzne elastičnosti (engl. *inverse elasticity rule*), koje kaže da je iskrivljujući

---

¹ Dijelovi poglavlja potječu iz Zee (2002).

² Začetak te ideje nalazi se u Simons (1938). Goode (1975) izvrsno je izlaganje novijeg datuma.

³ Pitanje integriranja poreza na dohodak i poreza na dobit povezano je s konceptom sveobuhvatnog poreza na dohodak i proizlazi iz činjenice da bi se, ako bi ono samo bilo potaknuto brigom o dvostrukom oporezivanju dividendi, taj problem riješio izuzimanjem dividendi u sustavu poreza na dohodak.

učinak poreza – koji je jednak gubitku efikasnosti (engl. *efficiency cost*) – obrnuto proporcionalan elastičnosti ponude ili potražnje robe ili usluga koje se oporezuju.⁴ Da bi se smanjio gubitak efikasnosti, različite robe i usluge trebale bi se različito oporezivati kada se njihove elastičnosti razlikuju. Neposredna je posljedica toga činjenica da je jednako oporezivanje dohotka od kapitala i rada optimalno samo kada su elastičnosti ponude štednje i rada jednake, što se može dogoditi samo slučajno. Drugim riječima, kada se razmišljanja o efikasnosti uključe u analizu, argument o sveobuhvatnom porezu na dohodak postaje manje zanimljiv.⁵

Teoretski, pravilo inverzne elastičnosti zasigurno je dobro poznato većini ekonomista. Pokazalo se da se obnavlja njegovo praktično značenje jer tvorcima politika u kontekstu globalizacije spoznaju da su povećana globalna pokretljivost kapitala i visoka elastičnost ponude kapitala konceptijski ekvivalentni pojmovi. Prema tome, različito oporezivanje dohotka od kapitala i rada – ili, ako to kažemo drugačije, njihovo jasno podvravanje cedularnom oporezivanju – sada zahtijeva novo promišljanje, sve dok kapital i rad pokazuju – kao i obično – različite stupnjeve globalne pokretljivosti. Dva suvremena kretanja vrlo jasno upozoravaju na slabljenje važnosti koncepcije sveobuhvatnog poreza na dohodak kao izuzetno važnog koncepta na kojemu se zasniva porezna politika.

A1. Dualni (dvojni) porez na dohodak

Ranih 90-ih grupa nordijskih zemalja (Danska, Finska, Norveška i Švedska), zabrinute zbog visoke razine pokretljivosti kapitala, ali i suočene s potrebom da se visoke stope poreza na dohodak zadrže radi prihoda, odlučile su dohodak od kapitala oporezivati zasebno od dohotka od rada. I dok se opseg tog različitog oporezivanja razlikuje od zemlje do zemlje, njihov zajednički pristup oporezivanju dohotka postao je poznat pod nazivom dualni (dvojni) porez na dohodak (engl. *dual income tax*).⁶ Dualni porez na dohodak u svom čistom obliku ima ova svojstva⁷:

1. dohodak od kapitala obuhvaća kamate, dividende, kapitalne dobitke, rente, dohodak od autorskih prava (od stečene imovine) i dobit od poslovanja;
2. dohodak po osnovi rada obuhvaća nadnice i plaće (uključujući vrijednost pripisanih usluga rada samostalno zaposlenoga – v. daljnji tekst), mirovine i potpore od socijalnog osiguranja, redovite beneficije uz plaće i dohodak od autorskih prava koji nije uključen u dohodak od kapitala;

---

⁴ Točna valjanost tog pravila zahtijeva zadovoljavanje određenih tehničkih uvjeta vezanih za potrošačevu potražnju i proizvođačevu ponudu oporezivanih roba i usluga. Njima se ovaj članak ne bavi. Rasprava o tom pravilu može se, međutim, naći u Zee (1995).

⁵ Sofisticiraniji argument protiv jednakog oporezivanja unio bi i intertemporalnu iskrivljenost povezanu s oporezivanjem kapitala, ali ne i s oporezivanjem dohotka od rada. Ta su promišljanja ovdje radi jednostavnosti zanemarena.

⁶ Dualni porez na dohodak u nordijskim se zemljama ne bi smio miješati s pojmom dualnog poreza na dohodak u Italiji. Njime se u Italiji oporezuje dobit od ulaganja (izračunata na osnovi teoretske prosječne stope povrata) ostvarena iz određenih uloga (tj. onih uloženi u poreznim razdoblju nakon 30. rujna 1996. i prije 30. lipnja 2001) po nižoj stopi (od 19%) od standardne stope poreza na dobit (34% u 2003).

⁷ O informativnoj raspravi o dualnom porezu na dohodak u nordijskim zemljama vidjeti u Cnossen (2000).

3. stopa poreza na dohodak od kapitala ujednačena je (kako bi se spriječila porezna arbitraža) i umjerena (s obzirom na visoku pokretljivost kapitala);
4. stope poreza na dohodak od rada progresivne su (radi pravednosti) i općenito više od stope na dohodak od kapitala (zbog slabije pokretljivosti rada), ali ne toliko visoke da bi pobudile samostalno zaposlene da prikažu dohodak od rada kao dohodak od kapitala.

Tablica 2. Usporedba obilježja poreznih sustava u nordijskim zemljama, 2002.

	Snažna obilježja dualnog poreza na dohodak		Slaba obilježja dualnog poreza na dohodak	
	Finska	Norveška	Danska	Švedska
Godina reforme	1993.	1992.	1994.	1991.
Stopa poreza na dobit (%)	29	28	30	28
Stopa poreza na dohodak (%)				
Nadnice i plaće ^a	30-59	28-48	33-59	28-56
Kamate	29	28	Oporezuje se s nadnicama i plaćama	30
Dividende ^b	–	–	28-43	30
Kapitalna dobit za dionice	29	28 ^c	Kratkoročne dobiti (< 3 godine)	Oporezuju se s nadnicama i plaćama ^d
Druge kapitalne dobiti	29	28	Oporezuje se s nadnicama i plaćama	30
Stope poreza po odbitku (%) ^e				
Kamate	29	–	–	30
Dividende	–	–	28	30
Integracija poreza na dohodak i poreza na dobit	Potpuna imputacija	Potpuna imputacija	Ne	Ne

Napomena

^a Uključujući i lokalne poreze, ali ne uključujući socijalne doprinose (prikazane su stope zaokružene). U prikazanim rasponima moglo bi biti netočnosti zbog razlika u lokalnim poreznim stopama.

^b Uz porez na dobit.

^c Na usklađenu dobit: troškovi dionica uvećavaju se za nove zadržane dobiti (isključujući porez na dobit) te umanjuju za gubitke i raspodjele zadržane dobiti iz prethodnih razdoblja.

^d Dugoročne se dobiti oporezuju kao dividende, ali dobit od kotiranih dionica izuzeta je ako je iznos ukupno posjedovanih dionica ispod određene granice.

^e Za rezidente; za nerezidente se, u načelu, porez na kamate po odbitku ne plaća, a porez na dividende uređen je ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.

Izvor: Zee (2002).

Općenito, sustav poreza na dohodak u Finskoj i Norveškoj najviše se približio opisanom dualnom porezu na dohodak, dok se Danska od njega najviše udaljila. Tablica 2. daje usporedni prikaz glavnih obilježja sustava poreza na dohodak u četiri nordijske zemlje. Iz te se usporedbe očituje nekoliko bitnih aspekata:

1. odvojeno oporezivanje dohotka od kapitala i dohotka od rada najpotpunije je provedeno u Finskoj, Norveškoj i Švedskoj, dok je Danska provela samo odvojeno oporezivanje dividendi;
2. stopa poreza na dobit definirana je na razini donje granice stopa poreza na dohodak od rada u sve četiri zemlje;
3. oporezivanje dohotka od kapitala jednakom stopom nije uvijek postignuto, pa čak ni u državama koje su jasno odvojile dohodak od kapitala od dohotka od rada: u Švedskoj je, na primjer, propisana stopa od 30% na porez na osobni dohodak od kapitala i ona je malo viša od stope poreza na dobit, a dividende su dvostruko oporezovane, na isti način kao i u klasičnom sustavu⁸;
4. Norveška je stigla najdalje u uklanjanju dvostrukog oporezivanja neraspodijeljene dobiti poduzeća prilagođavajući trošak dionica iz kojih se utvrđuje iznos oporezive kapitalne dobiti.

Oporezivanje samostalno zaposlenih u sustavu dualnog poreza na dohodak najproblematičnije je jer njihov dohodak sadržava i povrat kapitala i naknadu za rad. U svakoj od četiri države ta se dva elementa odvajaju različitim procedurom.⁹ U Finskoj i Norveškoj primjenjuje se pretpostavljena stopa povrata kapitala kako bi se odredio dio ukupne dobiti od poslovanja u tekućem razdoblju (bila ona izuzeta ili neraspodijeljena) koja se oporezuje kao dohodak od kapitala¹⁰, a ostali se dio dohotka oporezuje kao dohodak od rada. Taj se pristup zasniva na konceptu dualnog poreza na dohodak prema kojemu se svaki dohodak može svrstati u dohodak od kapitala ili dohodak od rada. Za razliku od toga, u Danskoj i Švedskoj (i Finskoj za trgovačka društva koja nisu uvrštena na burzu) sva se neraspodijeljena dobit oporezuje kao dohodak od kapitala, a dijeljenje dohotka od kapitala od dohotka od rada na temelju pretpostavljene stope primjenjuje se samo na izuzetu dobit (engl. *withdrawn profits*). Prema tom pristupu samostalno zaposleni su shvaćeni kao poduzeća i dodjeljuje im se porezna povlastica (za razliku od nadničara) za povrat ostvaren na temelju rada samostalno zaposlenoga kada je taj povrat zadržan. Uobičajena zamjerka dualnom porezu na dohodak jest proizvoljno razlučivanje dobiti od poslovanja samostalno zaposlenoga te zamršena administracija.¹¹ Međutim, ti se nedostaci ne čine izrazito ozbiljnima u usporedbi s mnogim drugim proizvoljnim i zamršenim administrativnim propisima koji postoje u svakom poreznom sustavu.

---

⁸ Čak i u Finskoj i Norveškoj, gdje se čini da se postiglo ujednačeno oporezivanje dohotka od kapitala, postoje razlike u stupnju odbitaka troškova nabave različitih tipova kapitala, što u stvarnosti rezultira neujednačenošću oporezivanja.

⁹ Pojediniosti vidjeti u Hagen i Sørensen (1998).

¹⁰ Pretpostavljena se stopa primjenjuje na bruto imovinu (u Norveškoj) ili na neto imovinu (u Danskoj, Finskoj i Švedskoj). Dvije su metode iste ako je pretpostavljena stopa jednaka aktualnoj kamatnoj stopi za dugove.

¹¹ Neki bi to, dapače, nazvali Ahilovom petom dualnog poreza na dohodak. O tome, kao i o dobrim stranama dualnog poreza na dohodak u nordijskim zemljama, vidjeti Sørensen (1998).

Prihod od poreza na dobit u nordijskim zemljama primjenom dualnog poreza na dohodak impresivan je – nadmašuje onaj u državama članicama Europske unije.

Tablica 2.a) Prihodi od poreza na dobit poduzeća u nordijskim zemljama i zemljama članicama Europske unije, 1986-2000.

	1986-1990.		1991-1995.		1996-2000.	
	Nordijske zemlje	EU	Nordijske zemlje	EU	Nordijske zemlje	EU
Prihod od poreza na dobit ^a	2,4	2,6	2,2	2,5	3,6	3,4
Standardna stopa poreza na dobit ^b	39,2	42,1	29,1	35,5	29,4	34,6
Produktivnost prihoda od poreza na dobit ^c	0,051	0,055	0,062	0,059	0,099	0,085

Napomena

^a Postotak BDP-a.

^b Postotak.

^c Definirana kao prikupljeni prihod na svaki postotak standardne stope poreza na dobit.

Izvor: Zee (2002).

Od 1986. do 1990. ukupan prihod od poreza na dobit iznosio je u prosjeku 2,4% BDP-a u nordijskim zemljama, s prosječnom standardnom stopom poreza na dobit oko 39,2%. U istom razdoblju prosječni prihod od poreza na dobit u EU iznosio je 2,6% BDP-a, uz prosječnu standardnu stopu od oko 42,1%. U razdoblju od 1996. do 2000. nordijske su zemlje prestigle EU po prihodu skupljenom od poreza na dobit, unatoč znatnijem smanjenju standardne stope poreza na dobit, uspijevajući prema tome postići znatno veću stopu produktivnosti prihoda od poreza na dobit. U tom se smislu čini da dualni porez na dohodak može ponuditi atraktivnu političku opciju za rješavanje problema koje zadaje globalna pokretljivost kapitala, a o njegovoj se mogućoj primjeni u EU već raspravljalo u literaturi (npr. Cnossen, 2000). Sve više industrijskih zemalja i zemalja u razvoju, premda ne razmišljaju o prihvaćanju dualnog poreza na dohodak, tijekom vremena uvode različite porezne tretmane za dohodak od kapitala i dohodak od rada.

A2. Neintegriranje poreza na dobit s porezom na dohodak

Integracija poreza na dobit s porezom na dohodak tako da se dobit oporezuje samo jedanput po stopi koja se primjenjuje na dioničare može se postići jednom od dvije metode. Neusporedivo je popularnija metoda imputacije. Njome se porez na dobit koju poduzeće plaća na svoju raspodijeljenu dobit pripisuje dioničarima, kojima je omogućeno da taj pripisani porez odbiju od svoje obveze poreza na dohodak za isplaćene dividende. Integracija se može postići i metodom odbitka dividendi – iako se ona rijetko koristi – pri čemu se raspodijeljena dobit smatra troškovima koji se odbijaju poduzeću koje plaća porez na dobit, dok se dividende oporezuju kao porez na dohodak dioničara. Ishod objiju metoda u skladu je s konceptom sveobuhvatnog dohotka.

Najveća zamjerka metodi imputacije u doba globalne pokretljivosti kapitala jest to da ona diskriminira strane dioničare domaćih poduzeća – pa stoga destimulativno djeluje na strana ulaganja¹² – osim ako imputacijski odbici nisu priznati u ulagačevoj državi (bilateralni porezni ugovori Italije s Francuskom i Velikom Britanijom rijedak su primjer takve prakse). Nedavne porezne reforme u mnogim državama pokazuju trend zamjene metode imputacije nekim drugim metodama – koje nisu u skladu s konceptom sveobuhvatnog dohotka – kako bi se riješio problem dvostrukog oporezivanja dividendi. U nastavku su opisana dva odlična primjera.

U sklopu velike porezne reforme započete 2000. Njemačka je 2001. smanjila porez na dobit (iznosio je 42,2% na neraspodijeljenu dobit i 31,65% na raspodijeljenu dobit) na 26,38% (uključujući 5,5% dodatnih davanja).¹³ Prema tome, reformom su ukinute odvojene porezne stope. Od 2002. godine imputacijski su odbici reformom ukinuti, ali samo je pola dividendi oporezivo u rukama dioničara kao običan dohodak.¹⁴ Od 2004. godine imputacijski su odbici za kvalificirane domaće dioničare novim poreznim zakonom ukinuti i u Italiji, ali je samo 40% dividendi oporezivo kao običan dohodak u rukama dioničara.¹⁵ Istodobno je stopa poreza na dobit smanjena sa 34 na 33%.¹⁶

B. Porezna konkurencija

Porezna se konkurencija u ekonomiji aktivno istraživala i prije no što je riječ globalizacija postala svakome poznata činjenica, iako je tada pozornost bila usmjerena na konkurenciju između lokalnih jurisdikcija unutar iste države.¹⁷ Interes za međunarodnu poreznu konkurenciju, pogotovo kada se ona odnosi na dohodak od kapitala, počeo je rasti oko sredine 1980-ih, i od tada se ubrzano razvijao – vjerojatno proporcionalno povećanju brzine kretanja kapitala preko nacionalnih granica. Iako su problemi vezani za poreznu konkurenciju u međunarodnom kontekstu konceptualno slični onima u domaćem kontekstu (npr. kada se iz perspektive formalnog modeliranja na različite države gleda kao na različite lokalne jurisdikcije unutar iste države), prvu je praktički teže analizirati jer se ona događa u kompleksnom sustavu međunarodnih poreznih pravila stvorenih kako bi se npr. riješili problemi odgađanja, izbjegavanja i utaje poreza – što nije u vezi sa samom poreznom konkurencijom. Unatoč tomu, osnovna posljedica porezne konkurencije u osnovi je u oba slučaja jednaka: ona rezultira poreznom stopom koja je niža od optimalne *efektivne (stvarne)* porezne stope, kao i smanjenjem porezne osnovice i/ili smanjenjem poreznih prihoda u nadležnim jedinicama ili državama.¹⁸ Efektivna je

---

¹² Za ekonomsku uniju bez fiskalnih granica kao što je to EU imputacija se može smatrati poreznom preprekom slobodnom kretanju kapitala na unutrašnjem tržištu. Vidjeti European Commission (2001).

¹³ U 2003. porez na dobit porastao je na 26,5% (odnosno na 27,96% uključujući i dodatna davanja).

¹⁴ Vidjeti opis njemačke porezne reforme u Keen (2002).

¹⁵ Kvalificirani domaći dioničari su oni koji imaju više od 25 (20)% vlasništva (prava glasa). Granica je spuštena na 5 (2)% dionica u poduzećima uvrštenim na burzu. Dionice nekvalificiranih dioničara oporezuju se po konačnoj stopi poreza po odbitku od 12,5%. Novi sustav ne utječe na oporezivanje dividendi podijeljenih dioničarima koji su obuhvaćeni spomenutim bilateralnim ugovorima s Francuskom i Velikom Britanijom.

¹⁶ Opis talijanske porezne reforme vidjeti u Keen (2003) te u Panteghini, Venturi i Bagnardi (2003).

¹⁷ Pregled literature vidjeti u Wilson (1999).

¹⁸ Taj normativni zaključak nije jednoglasno prihvaćen u raspoloživim teoretskim studijama jer utjecaji porezne konkurencije na prihode mogu imati koristan učinak na državne rashode. To pitanje razmatra Wilson (1999).

stopa poreza iskrivljena nominalnom stopom, kao i mnoštvom drugih čimbenika koji se odnose na njezinu osnovicu i administraciju.

Nominalna stopa poreza na dobit u industrijskim zemljama i u zemljama u razvoju u posljednja je dva desetljeća znatno smanjena. Standardne stope poreza na dobit u 1980-ima u prosjeku su bile 51% u zemljama OECD-a, odnosno 39% u zemljama u razvoju. Te su brojke u 2000. pale na 38%, odnosno na 32% u dvije spomenute grupe zemalja. Zanimljivo je primijetiti da je smanjenje u zemljama OECD-a bilo gotovo dva puta veće od onoga u zemljama u razvoju – u globalnom smislu stope poreza na dobit su se približile, a to je baš ono što bi se od povećane pokretljivosti kapitala moglo očekivati. Budući da zemlje imaju potpunu slobodu određivanja vlastitih stopa poreza na dobit, to se približavanje može smatrati rezultatom decentralizacije. I dok se trend pada stope poreza na dobit od 2000. nastavio, čini se da je brzina tog padanja smanjena – zasigurno je manja od one što se događala od sredine 1980-ih do sredine 1990-ih. Stoga još nema zamjetnoga znaka o utrci za što nižim stopama poreza na dobit, čega su se mnogi plašili, ali se čini da se približavanje stopa i dalje nastavlja.

Identificiranje i analiziranje utjecaja drugih čimbenika, osim nominalne porezne stope, na efektivno porezno opterećenje kapitala u nekoj državi mnogo je teže i obično zahtijeva znatnu količinu specifičnih informacija o državi, koje nekada nisu dostupne trećim osobama. Štoviše, dok se općenito vjerovalo da je porezna konkurencija nepoželjna jer bi mogla voditi do uzajamnih štetnih posljedica za sve koji je provode, malo je nade za decentralizirano rješenje zbog efekta širenja (engl. *spillover effect*). Naime, potencijalni trošak suzdržavanja neke države od porezne konkurencije često je veći od potencijalne koristi koju ona može postići prakticirajući poreznu konkurenciju ako druge države ne uzvrate istom mjerom. Vjerojatno je zbog oba razloga posljednjih nekoliko godina svijet bio svjedokom znatne multilateralne inicijative za rješavanjem problema porezne konkurencije: OECD-ova projekta o štetnim poreznim praksama i poreznog paketa EU. U oba projekta više se naglašava važnost transparentnosti u provođenju poreznih zakona i efikasna razmjena podataka o poreznim obveznicima među zemljama koje su uspostavile prekogranične transakcije nego smanjenje nominalnih poreznih stopa. Budući da su te inicijative dobro poznate, bit će dovoljan kratak pregled njihova razvoja. Općenito, moglo bi se zaključiti da će transparentnost i razmjena informacija ostati središnja točka međunarodnih nastojanja da se obuzdaju štetni učinci porezne konkurencije – i stoga će dominirati na globalnom poreznom planu u sljedećem razdoblju.

B1. OECD-ov projekt o štetnim poreznim praksama

Taj se projekt od njegova pokretanja 1998. razvio u nekoliko pravaca kao odgovor na promijenjene smjerove poreznih politika u zemljama članicama ili na reakcije zemalja ne-članica.¹⁹ Općenito, projekt se razvija u dva smjera: preispituju se porezne prakse u članicama kako bi se identificirale one koje su potencijalno štetne te se zemlje nečla-

---

¹⁹ O prirodi i razvoju projekta vidjeti OECD (1998, 2000b; 2001). Projekt je započet kao projekt o “štetnoj poreznoj konkurenciji”, ali je naziv ubrzo promijenjen u projekt o “štetnim poreznim praksama” zbog pozitivne konotacije koju riječ konkurencija ima u ekonomiji. Dapače, OECD sada taj projekt opisuje kao nastojanje da se “prepoznaju štetne porezne prakse i potakne poštena porezna konkurencija”. O toj vještoj promjeni izraza vidjeti Hammer i Owens (2001).

nice uključuju u projekt. Posebna je pozornost u sklopu drugog smjera dana otkrivanju poreznih utočišta. Kako bi se procijenilo jesu li porezne prakse ili porezna utočišta štetna, primjenjuju se četiri kriterija:

1. nepostojanje efektivne (stvarne) porezne stope (nominalne stope za porezna utočišta) za geografski mobilne financijske i uslužne aktivnosti ili niske stope;
2. ograničavanje, sputavanje domaćega gospodarstva (nepostojanje znatnije mogućnosti iskorištenja poreznih utočišta za domaću ekonomiju);
3. nepostojanje transparentnosti;
4. nepostojanje učinkovite razmjene informacija.

Prvi je kriterij od početka projekta izazvao najviše prepirki, djelomično zbog toga što države mogu ubirati porez po nižim stopama i zbog drugih razloga, a ne samo zbog porezne konkurencije, no djelomično i zato što se na to može gledati kao na pokušaj OECD-a da diktira porezne politike drugim zemljama. Kao odgovor tome, OECD je naglasio da će kriterij nedostatka stopa ili niske porezne stope biti korišten samo kao "ulaz" za analizu situacija koje obuhvaćaju ostala tri kriterija. Mnogo se rasprava vodilo i u vezi s drugim kriterijem.²⁰ Pokazalo se kako je tvrdnja da je ograničavanje i sputavanje domaćega gospodarstva globalno štetno teoretski nejasna te da ovisi o mnogočemu, a najviše o stupnju mobilnosti porezne osnovice i reakciji globalne veličine porezne osnovice na smanjeno oporezivanje.

I dok se akcije u koje se uključuju zemlje članice nastavljaju, mnogo se pozornosti u projektu od samog početka pridaje nastojanju da se 41 identificirano porezno utočište unaprijed obveže da će do kraja 2005. ukloniti štetne porezne prakse u suradnji s OECD-om.²¹ Obveze se odnose samo na provedbene mjere uklanjanja netransparentnih elemenata u poreznom sustavu (kao što je pregovaranje o poreznoj obvezi) te na uspostavljanje učinkovitog mehanizma davanja relevantnih informacija poreznoj upravi neke druge države. Nijedna se obveza ne odnosi na drugi kriterij ograničavanja ili sputavanja domaćega gospodarstva jer se njegovo zadovoljavanje ne može lako utvrditi. Porezna utočišta koja odbijaju takve obveze bit će podvrgnuta koordiniranim defenzivnim mjerama drugih zemalja. Trenutačno se samo pet poreznih utočišta navodi kao nekooperativno.²²

B2. Porezni paket Europske unije

Prvi put predložen 1997. porezni paket EU kojim se suzbija štetno porezno natjecanje unutar Unije sadržavao je tri elementa:

1. kodeks ponašanja pri oporezivanju poslovanja;
2. mjere za uspješno oporezivanje dohotka od inozemne štednje;

---

²⁰ O tim pitanjima vidjeti u Janeba i Smart (2003).

²¹ OECD (2000) ima na popisu samo 35 poreznih utočišta jer se do vremena kada je popis bio objavljen unaprijed obvezalo već šest poreznih utočišta.

²² Andora, Liechtenstein, Liberija, Monako i Maršalovi Otoci.

3. uklanjanje na izvoru poreza na kamate i autorska prava između povezanih društava u različitim državama članicama.²³

Kriteriji za određivanje štetnih poreznih mjera definirani kodeksom slični su, što ne zahtijeva, onima u OECD-ovu projektu o štetnim poreznim praksama, pa prema tome ne zahtijevaju posebnu razradu. Element koji se bavi kamatama i autorskim pravima više se odnosi na uklanjanje poreznih prepreka na unutrašnjem tržištu EU nego na uklanjanje porezne konkurencije, pa ga također nećemo objašnjavati. Za ovu je raspravu najzanimljiviji i najrelevantniji element poreznog paketa oporezivanje dohotka od štednje (u obliku kamata od svih vrsta dugovanja).

Pod prihvaćenom smjernicom sve članice EU (osim Belgije, Luksemburga i Austrije) od početka 2005. prihvaćaju automatsku razmjenu informacija o plaćenim kamatama nerezidentnim osobama, uz uvjet da su sporazumi o ekvivalentnim mjerama postignuti s nekim trećim državama (Andorom, Lihtenštajnom, Monakom, San Marinom i Švicarskom). Trima izuzetim državama odobrena su prijelazna razdoblja (s nedefiniranim rokom) prije no što počnu primjenjivati zahtjevne razmjene informacija. One su zauzvrat pristale za vrijeme prijelaznog razdoblja primjenjivati porez na kamate po odbitku po stopi od 15% u prve tri godine, po stopi od 20% za sljedeće tri godine i nakon toga po stopi od 35%. Prijelazno razdoblje završava kada se spomenute tri zemlje i SAD priključe sporazumu EU o razmjeni informacija o kamatama, u skladu s OECD-ovim modelom o razmjeni informacija.²⁴ Dio prihoda od poreza po odbitku u iznosu od 75% bit će prebačen u rezidentne države primatelja prihoda od kamata.

Smjernica o oporezivanju štednje sažima problem i moguća rješenja problema oporezivanja inozemnih tokova dohotka od kapitala u doba njegove globalne mobilnosti, posebice dohodaka od portfolio ulaganja (kao što je kamata).²⁵ Portfolio ulagači uglavnom su različiti i mnogobrojni, pa su poreznoj upravi manje poznati od neposrednih ulagača. Relativno ispravno rješenje tog problema bilo bi ubiranje poreza po odbitku, po *adekvatnoj* stopi, na sve odljeve dohodaka koji se smatraju oporezivima. Međutim, porezi po odbitku imaju ograničenja. Najznačajniji od njih jest uočeni štetni utjecaj na privlačenje strane štednje i rizik odvlačenja operacija domaćega kreditnog tržišta izvan granica.²⁶ Zbog toga se mnoge zemlje ne žele osloniti na porez po odbitku kao na sredstvo

---

²³ Vidjeti European Commission (1997), iako EU od 1989. razmišlja o mjerama učinkovitog oporezivanja dohotka od inozemne štednje (European Commission, 1989). Neobvezujuću rezoluciju o kodeksu prihvatili su ministri Europskog vijeća za ekonomiju i financije (ECOFIN) (Council of the EU, 1997). Elemente Smjernice o oporezivanju štednje (Council of the EU, 2003a) te Smjernice o porezu na kamate i prihode od autorskih prava (Council of the EU, 2003b) Vijeće Europe prihvatilo je 2003. godine.

²⁴ Vidjeti OECD (2002), što je neobvezujući instrument. Važno je naglasiti da je prihvaćanje Smjernice o oporezivanju štednje djelomično bilo zasnovano na pretpostavci EU (European Commission, 2002) da će SAD usvojiti predložene propise američkog Ministarstva financija (u srpnju 2002) o izvještavanju o plaćenim kamatama na depozit u bankama za rezidente ovih zemalja (zasada se izvještavanje odnosi samo za rezidente Kanade): Australije, Kanade, Danske, Finske, Francuske, Njemačke, Grčke, Irske, Italije, Nizozemske, Novog Zelanda, Norveške, Portugala, Španjolske, Švedske i Velike Britanije (v. United States, 2002). Taj popis obuhvaća sve zemlje EU osim triju kojima je odobreno prijelazno razdoblje za primjenu Smjernice o oporezivanju štednje. Zbog velikog suprotstavljanja, predloženi propisi još nisu usvojeni u SAD-u. Bit će zanimljivo pratiti kako će to utjecati na brzinu primjene Smjernice o oporezivanju štednje u EU.

²⁵ Dijelovi sljedeće rasprave potječu iz Tanzi i Zee (2001).

²⁶ Detaljnije o utjecaju poreza po odbitku vidjeti u Zee (1998).

oporezivanja prekograničnih pasivnih tokova dohotka (trenutačne stope na takav dohodak – ako se on uopće oporezuje – ograničene su na vrlo niske primjenom ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja). To objašnjava zašto je Uniji trebalo gotovo desetljeće i pol za dogovor o Smjernici o štednji, koji se konačno postigao tek nakon preusmjerenja pozornosti sa sustava poreza po odbitku na sustav razmjene informacija.

Razmjena informacija vjerojatna je alternativa porezima po odbitku²⁷, ali dosad nije bilo međunarodnih iskustava u stvaranju sustava razmjene poreznih informacija koji bi se automatski i rutinski primjenjivao u većem opsegu. Stoga je praktična učinkovitost takvog sustava u hvatanju oporezivih prekograničnih dohodaka u poreznu mrežu ostala neispitana.²⁸ Iz ekonomske perspektive gledano, postoje dvije glavne prepreke oblikovanju učinkovitog sustava razmjene informacija u porezne svrhe: nepodudarnost u inicijativama između davatelja i primatelja relevantne informacije koja bi se razmijenila, i značajni troškovi transakcije – od kojih nisu svi monetarne prirode – koji bi nametnuo svaki sustav razmjene informacija o poreznim obveznicima u različitim zemljama ako bi se automatski i rutinski primjenjivao u većem opsegu.²⁹ Nepodudarnost proizlazi iz mnogih čimbenika, od kojih je osnovni taj da zemlje izvoznice kapitala imaju više koristi od razmjene informacija od zemalja uvoznica kapitala, što čini decentraliziranu implementaciju takvog sustava u globalnim razmjerima neodrživom. Državama bi također trebalo kompenzirati gomilu troškova koji proizlaze iz sudjelovanja u bilo kojem sustavu razmjene informacija, uključujući one vezane za lingvističke teškoće, za razlike u definicijama među poreznim sustavima i za razlike u softveru. Obje se prepreke mogu znatno lakše prevladati unutar neke ekonomske unije (kao što je EU) jer je članstvo ograničeno i članovi su relativno sličnih ekonomskih obilježja. S tim u vezi Smjernica EU o štednji trebala bi biti vrijedan eksperiment.

C. Pomaci od oporezivanja dohotka ka oporezivanju potrošnje

Zabrinutost o iskrivljujućim učincima oporezivanja dohotka – posebno učincima poreza na štednju i ulaganje (a prema tome i na rast) – u ekonomiji već dugo traje i sigurno prethodi dobu globalizacije. Val globalne mobilnosti kapitala posljednjih je godina pridonio povećanju zanimanja za tu temu jer je potrošnja kao porezna osnovica slabije pokretljiva od dohotka. Prije rasprave o raznim rješenjima takve promjene porezne osnovice važno je dobro razumjeti razlike između poreza na dohodak i poreza na potrošnju.

Razlika je očita: porezi koji se ubiru na transakcije vezane za kupnju i prodaju dobara i usluga (osim usluga rada) smatraju se porezima na potrošnju – i obuhvaćaju poznate poreze na promet (kao što je porez na dodanu vrijednost), sve vrste trošarina i poreze na trgovinu (engl. *trade taxes*). Porezi koji se ubiru na naknadu za obavljanje usluga rada i

---

²⁷ Vidjeti teoretsku raspravu o čimbenicima koji utječu na izbor između dvije alternative u Huizinga i Nielsen (2002).

²⁸ Dok gotovo svi bilateralni i multilateralni ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja sadržavaju općenite odredbe o razmjeni informacija između ugovornih strana, oni ne sadržavaju i detalje o tome kako bi se ta razmjena trebala provoditi. Pregled odredaba o razmjeni informacija u ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja vidjeti u Tanzi i Zee (1999). OECD-ov Model o razmjeni informacija (2002) navodi općenite standarde, ali ni on ne daje detalje o primjeni.

²⁹ Postoji i velika pravna prepreka: konflikt između odredaba sustava za razmjenu informacija i zakona pojedinačnih zemalja, kao što su zakoni o bankarskoj tajni. OECD (2000a) navodi niz mjera za pristup bankarskim informacijama u porezne svrhe, ali do sada u tom smislu nije postignut dogovor između članica (v. OECD, 2003). Svladavanje pravnih prepreka u razmjeni informacija pitanje je političke volje.

na prihode od štednje i ulaganja smatraju se porezima na dohodak – kao što su konvencionalni porez na dohodak i porez na dobit. Slijedeći tu klasifikaciju, omjer prihoda od poreza na dohodak prema prihodima od poreza na potrošnju ostao je u posljednja dva desetljeća u zemljama OECD-a i u zemljama izvan OECD-a u prosjeku stabilan.

Tablica 2.b) Odnos prihoda od poreza na dohodak prema prihodima od poreza na potrošnju

	1991-1995.	1996-2000.
Zemlje OECD-a	1,13	1,15
Zemlje izvan OECD-a	0,46	0,44

Izvor: OECD (1991-2001); IMF (1991-2001)

Opisana razlika postaje manje jasna ako se promatra u vremenskoj perspektivi jer se potrošnja tijekom vremena nužno financira dohotkom tijekom nekog vremenskog razdoblja. Ili, postavimo li to drugačije, dohodak ušteđen u sadašnjem vremenu u nekim će se budućim razdobljima konzumirati. Zahvaljujući tom vremenskom ograničenju proračuna, lako se može dokazati da je sadašnja vrijednost dohotka od rada u jednom životnom vijeku (uključujući i nasljedstvo) nužno jednaka sadašnjoj vrijednosti potrošnje u tom životnom vijeku (uključujući i ostavštinu). Prema tome, oporezivanje dohotka od rada (nadnica i plaća) jednako je oporezivanju potrošnje u nekom životnom vijeku. Osnovna implikacija tog izračuna jest da, iz ekonomske perspektive gledano, pomicanje od oporezivanja dohotka na oporezivanje potrošnje znači zapravo pomicanje od oporezivanja cjelokupnog dohotka (zbroj dohotka od rada i dohotka od kapitala) prema oporezivanju samo dohotka od rada. Drugim riječima, oporezivanje potrošnje ne znači neoporezivanje dohotka (što je nemoguće) nego neoporezivanje dohotka od kapitala. U tom se smislu svako smanjenje poreza od kapitala u odnosu prema dohotku od rada može smatrati korakom prema oporezivanju potrošnje.

Tablica 2.c) Osnovne značajke prijedloga o porezu na potrošnju

	Pojedinac	Poslovni subjekti
Konvencionalni porez na dohodak	Oporezuje se dohodak od rada i kapitala. Plaća se prema načelu rezidentnosti ili načelu izvora.	Oporezuje se konvencionalno izračunata dobit. Plaća se prema načelu rezidentnosti ili načelu izvora.
Porez na potrošnju, tip I.	Oporezuje se samo dohodak od rada. Plaća se prema načelu rezidentnosti.	Oporezuje se neto novčani tijek (R). ^a Plaća se prema načelu izvora ili načelu odredišta.
Porez na potrošnju, tip II.	Oporezuje se neto novčani tijek (R + F). ^a Plaća se prema načelu rezidentnosti.	Oporezuje se dodana vrijednost (metoda odbitka). Plaća se prema načelu izvora ili načelu odredišta.

^a R – novčani tijek od stvarnih (realnih) transakcija (npr. od prodaje i nabave robe i usluga).
 F – novčani tijek od financijskih transakcija (npr. od posudbe kapitala).

Najnovija literatura obiluje prijedlozima za pomak s oporezivanja dohotka prema oporezivanju potrošnje u opisanom ekonomskom smislu, a svi su oni varijacije istoga. Pažnje su vrijedne osnovne značajke dvaju istaknutih prijedloga jer one ističu, svaka na svoj način, pitanja koja su u središtu rasprave o porezu na dohodak i porezu na potrošnju.³⁰

Struktura poreza na potrošnju tipa I. slična je poznatoj ideji “proporcionalnog poreza” (engl. *flat tax*) koju su iznijeli Hall i Rabushka (1995)³¹, a prema kojoj se konvencionalni porez na dohodak zamjenjuje porezom na nadnice, a porez na dobit porezom na neto novčani tijek (s R osnovicom) (engl. *R – based net cash flow tax*), što dopušta potpuno odbijanje kapitalnih izdataka kao rashoda. Tako se dohodak od rada jedanput oporezuje na razini pojedinca, a dohodak od kapitala ne oporezuje se. Struktura poreza na potrošnju tipa II. vrlo je nalik na tzv. neograničenu olakšicu na štednju (engl. *unlimited savings allowance*) ili SAD porez³², kojim se konvencionalni porez na dohodak zamjenjuje porezom na R+F neto novčani tijek (engl. *R+F – based net cash flow tax*), a porez na dobit PDV-om. Na razini pojedinca, budući da porez na R+F neto novčani tijek dopušta odbitak štednje (tj. ona se smatra izdatkom), ali poreznoj osnovici pribraja potrošnju financiranu od uštedevine iz prethodnih razdoblja i dohodak zarađen od štednje u prethodnim razdobljima (tj. oni se smatraju dotokom), taj je porez jednak porezu na nadnice u intertemporalnom smislu. Dva su tipa poreza na potrošnju u tom smislu istovjetna.³³ Budući da je na razini poslovnih subjekata PDV po metodi odbitka jednak porezu na R novčani tijek (engl. *R – based cash-flow tax*), osim što su nadnice dio dodane vrijednosti pa su prema tome uključene u prijašnju (ali ne i kasniju) poreznu osnovicu, jedina bitna razlika među tim dvama tipovima poreza na potrošnju jest broj oporezivanja dohotka od rada (porezom na potrošnju tipa I. oporezuje se jedanput, a porezom na potrošnju tipa II. oporezuje se dva puta). Različite varijante poreza na potrošnju mogu se, naravno, izvesti kombiniranjem opisanih komponenti, ali svaka od njih imala bi isto obilježje – nema učinkovitog oporezivanja dohotka od kapitala.

Iako se pritom ne može raspravljati o razlikama u administrativnim i prijelaznim teškoćama između dva tipa poreza na potrošnju, vrijedno je spomenuti dva važna aspekta tih poreza. Prvi je, kao što je spomenuto u prethodnoj tablici, to da se oporezivanje poslovnih subjekata u oba tipa poreza može primijeniti prema načelu izvora i načelu odredišta. Porez prema načelu odredišta stvorio bi problem transfera cijena, ali samo zato

---

³⁰ O tehničkim pitanjima različitih prijedloga vidjeti u Zee (2003). Iako su oba prijedloga izvorno oblikovana s ciljem reforme poreznog sustava u SAD-u, postavljaju važna pitanja porezne politike na opću razinu, pogotovo u području oporezivanja međunarodnih tokova dohotka.

³¹ Proporcionalnim porezom (engl. *flat tax*), kako su ga ti autori predložili, na razini poslovnih subjekata oporezuje se poslovanje prema načelu izvora. Oni također naglašavaju važnost jedinstvene porezne stope za pojedince i poslovne subjekte, ali to obilježje nije nužno niti je važno u kontekstu ove rasprave.

³² Vidjeti Seidman (1997). SAD porezom oporezuje se poslovanje subjekata prema načelu odredišta. Porez na R+F neto novčani tijek na razini pojedinca poznat je pod nazivom porez na izdatke (engl. *expenditure tax*) (Kaldor, 1995) ili porez na potrošeni dohodak (engl. *consumed income tax*).

³³ Valja primijetiti da porez na R+F neto novčani tijek za pojedince ima značajke već odavno primjenjivanog modela za štednju i mirovinu u razvijenim zemljama, gdje se uplata može odbiti od poreza (obično do određene gornje granice), dohodak zarađen u sklopu mirovinskog modela izuzet je od poreza, a povlačenje ili raspodjela sredstava iz modela oporezuju se.

što bi zahtijevao prekogranično porezno izravnjanje (jer se izvoz ne bi trebao oporezivati, a uvoz bi se oporezivao). Situacija je obrnuta u oporezivanju na načelu izvora.³⁴ Drugi je aspekt značajniji. Mnogi sadašnji problemi stvoreni oporezivanjem konvencionalnim porezom na dohodak – koji zahtijeva praćenje i mjerenje dohotka na temelju nastanka poslovnog događaja – bili bi riješeni porezom koji ignorira dohodak stečen financijskom transakcijom (kao što je oporezivanje poslovnih subjekata u oba opisana poreza). Budući da su ti problemi zbog globalne mobilnosti kapitala postali vrlo kompleksni (neki čak tvrde da su nerješivi), pomak s oporezivanja dohotka na oporezivanje potrošnje u raspravama o poreznim politikama u budućnosti vjerojatno će imati važnu ulogu.

3. Globalna mobilnost robe i usluga

U ovom bih poglavlju želio govoriti o dva trenda u poreznoj politici. Jedan se uglavnom odnosi na zemlje u razvoju, a drugi na razvijene zemlje. U zemljama u razvoju u tijeku je veliki preokret u strukturi poreznih prihoda, a u mnogim razvijenim zemljama pokretljivost financijskih usluga ubrzat će temeljna promišljanja o tome kako se takve usluge trebaju oporezivati PDV-om.

A. Zamjena carine domaćim porezima

Zemlje u razvoju tradicionalno su se dosta oslanjale na prihode od carine, djelomično zbog protekcionizma, a djelomice zato što im, s obzirom na ograničenja njihove administracije, uvoz omogućuje relativno lako i sigurno oporezivanje. Ipak, budući da se uklanjanje globalnih trgovinskih barijera nastavlja zbog stalnog proširenja WTO-a te zbog širenja regionalnih područja slobodne trgovine ili carinskih unija, carine će u tim zemljama sve više postajati neodrživi izvor prihoda. Pregled statistike prihoda potvrđuje da je pad prihoda od carine u zemljama u razvoju već u tijeku.

Tablica 2.d) Prihodi od carine (prosjeak za navedeno razdoblje)

	1991-1995. (% BDP-a)	1996-2000. (% ukupnih poreznih prihoda)	1991-1995. (% ukupnih poreznih prihoda)	1996-2000. (% ukupnih poreznih prihoda)
Zemlje OECD-a	0,7	0,5	1,9	1,4
Zemlje izvan OECD-a	4,2	3,2	22,2	17,4

Izvor: OECD (1991-2001); IMF (1991-2001)

Od 1991. do 1995. prihodi od carine u zemljama izvan OECD-a prosječno su iznosili oko 4,2% BDP-a i više od 22% ukupnih poreznih prihoda. Iste su vrijednosti od 1996. do 2000. iznosile 3,2% i manje od 17,5% ukupnih poreznih prihoda. Prihodi od carine u zemljama u razvoju ostali su relativno visoki, što govori da postoji dovoljno prostora za njihovo smanjenje u budućnosti.

Nestajanje prihoda od carine za mnoge će zemlje u razvoju biti velika promjena u poreznoj politici. U mnogima bi se moglo dogoditi da se nepovoljan utjecaj smanjenja

³⁴ Detalje vidjeti u Bradford (2001; 2003).

carine na prihode kratkoročno riješi uklonjanjem restriktivnih necarinskih prepreka (kao što su kvote), ukidanjem oslobođenja od plaćanja uvoznih pristojbi i oslanjanjem na rast uvoza koji će iz toga proizaći.³⁵ Srednjoročno gledano, smanjenje carine na nominalne razine ipak će zahtijevati pronalaženje prihodnih kompenzacijskih mjera kako bi se pokrili proračunski rashodi. Međutim, pritisak porezne konkurencije učinit će porast stopa poreza na dohodak neatraktivnima, a zahtjevi za pravednošću i bojazan od porasta kriminala odvratać će poreznu vlast od većih povećanja domaćih stopa poreza na potrošnju (kao što su PDV i trošarine). Tako će proširenje porezne osnovice – vjerojatno sužavanjem obujma diskrecijskih poreznih izuzeća i hvatanjem neslužbene ekonomije u poreznu mrežu – vjerojatno biti imperativ za mnoge zemlje u razvoju. To će – potičući tvorce poreznih politika u zemljama u razvoju da reformiraju porezne sustave – možda postati jednako važan doprinos globalne liberalizacije trgovine svjetskom razvoju kao i izravno smanjenje protekcionizma.

B. Oporezivanje financijskih usluga PDV-om

U većini država u svijetu u kojima je danas uveden PDV (više od 120 država) financijski je sektor u određenoj mjeri izuzet od plaćanja PDV-a. Obujam tih izuzeća uglavnom je uži u razvijenim zemljama nego u zemljama u razvoju: prve nastoje primijeniti PDV barem na neke financijske usluge za koje se naplaćuje jasna provizija (engl. *fee*), dok u drugima postoji tendencija izuzeća cijeloga financijskog sektora.

Ipak, čak i da se oporezuju sve financijske usluge na koje se obračunava jasna provizija, znatan dio dodane vrijednosti u financijskom sektoru – posebice u bankarskoj industriji čija dodana vrijednost uvelike proizlazi iz posudbe, pri čemu nije jasna provizija koja se plaća – i dalje bi bio izuzet. Veličina tog izuzeća može se shvatiti iz činjenice da, na osnovi podataka iz 2001, financijski sektor u prosjeku stvara oko 25% BDP-a u zemljama OECD-a i 28% u državama članicama EU (tabl. 3). Te su vrijednosti za zemlje koje nisu članice OECD-a niže i iznose oko 10% BDP-a.

Poznato je da je osnovni razlog za isključivanje financijskog sektora iz sustava PDV-a otežana primjena kreditne metode – koja prevladava u sustavima PDV-a u svijetu – na financijske transakcije u kojima je vrijednost usluge posredništva ugrađena u kamatnu maržu, a nije izvediva iz jasno određenih ulaznih i izlaznih cijena.³⁶ Odluka EU da pri primjeni PDV-a najprije primijeni kreditnu metodu, a onda izuzme financijske usluge kako bi se praktični problemi koje ta metoda nosi izbjegli pokazala se kobnom jer su mnoge zemlje pri uvođenju PDV-a u svoje porezne sustave oponašale model EU.³⁷ S obzirom na to da je PDV porez sa širokom osnovicom, a oporezivanje financij-

---

³⁵ Iscrpnu studiju vidjeti o tome u Ebrill, Stotsky i Gropp (1999).

³⁶ Vrijedno je spomenuti da teškoće u oporezivanju financijskog sektora PDV-om – bez obzira na to što se to katkad tvrdi – ne proizlaze iz otežanog mjerenja dodane vrijednosti u tom sektoru, koja se izravno može utvrditi tzv. metodom dodavanja (engl. *addition method*) u izračunavanju dodane vrijednosti, tj. zbrajanjem nadnica (plaća) i dobiti. Izrael se koristi upravo tom metodom za oporezivanje svog financijskog sektora PDV-om.

³⁷ Načela PDV-a u EU definirana su Šestom smjernicom EU (v. Council of the EU, 1977), koja je izmijenjena i dopunjena kasnijim smjernicama. Članak 13. (B) (a) i (d) govori o izuzeću financijskih usluga (uključujući i osiguranje), iako članak 13. (C) dopušta zemljama članicama da svojim poreznim obveznicima dopusti mogućnost da te usluge (ne uključujući osiguranje) smatraju oporezivima. Financijske usluge (uključujući osiguranje) oporezuju se nultom stopom ako su izveze izvan EU, čl. 17. (3) (c).

skih usluga obično ne potiče mnogo pitanja o pravednosti, izuzimanje financijskog sektora iz sustava PDV-a iz praktičnih se razloga kao izabrana mjera politike čini izrazito nepotrebnom, a kao administrativno rješenje nezadovoljavajućom.

Tablica 3. Dodana vrijednost financijskog sektora u zemljama OECD-a, 2001.
(% BDP-a)

Australija	26,2
Austrija	27,0
Belgija	29,3
Kanada ^a	25,7
Češka	16,7
Danska	23,4
Finska	22,9
Francuska	30,5
Njemačka	30,8
Grčka	23,6
Mađarska	20,5
Island ^b	20,2
Irska ^c	17,9
Italija	28,4
Japan	23,9
Koreja	23,8
Luksemburg	57,9
Meksiko	12,1
Nizozemska	27,6
Novi Zeland ^a	29,2
Norveška	19,4
Poljska	14,2
Portugal	21,0
Slovačka	19,4
Španjolska	22,9
Švedska	24,0
Švicarska ^c	29,5
Turska	14,7
Velika Britanija	29,9
SAD ^c	27,7
Prosječno	24,7
EU, prosječno	27,8

^a Podaci iz 1996.

^b Podaci iz 1997.

^c Podaci iz 2000.

Izvor: OECD (2003a)

Sa stajališta mjera porezne politike izuzimanje je rezultiralo kaskadnim učinkom – proizašlim prekidanjem lanaca odbijanja pretporeza u sustavu PDV-a – i zbog toga previsokim oporezivanjem financijskih usluga kada ih kao input nabavljaju registrirani ob-

veznici PDV-a – te pre niskim oporezivanjem tih usluga kada se njima koriste krajnji potrošači. Sa stajališta administracije izuzeće nije financijske institucije lišilo troškova oporezivanja: s obzirom na to da se neke od njihovih usluga na koje se plaćaju provizije oporezuju, oni još uvijek trebaju utvrđivati količinu pretporeza koji se može prebaciti na oporezive usluge.³⁸ Štoviše, budući da su financijske usluge postale globalno mobilne – čak i mobilnije od drugih vrsta usluga – posljednjih su godina mnoge države osjetile potrebu da povećaju međunarodnu konkurentnost svojih financijskih sektora. U takvim uvjetima ne začuđuje da se ograničenja tog pristupa izuzeću financijskog sektora iz sustava PDV-a ponovno razmatraju s povećanom pažnjom ne bi li se pronašla nova rješenja i bolji pristupi. U tom kontekstu mnoge su države uvele mjere koje, iako se razlikuju u pojedinostima, imaju zajednički cilj – smanjenje prevelikog oporezivanja financijskih usluga kada one služe kao poslovni inputi.³⁹

Jedna vrsta mjere primjenjuje se u Australiji i Singapuru. Ona dopušta financijskim institucijama da zatraže povrat poreza za određeni dio PDV-a koji su platili na inpute, čak i ako su inputi iskorišteni u proizvodnji izuzetih roba i usluga.⁴⁰ Primjena takve mjere administrativno je jednostavna jer ne zahtijeva odvajanje oporezivih od izuzetih roba i usluga, ali ona samo smanjuje preveliko oporezivanje poslovnih subjekata pri nabavi financijskih usluga (ne uklanja ga potpuno), dok je pre niskoporezivanje potrošača primjenom te mjere još niže.

Druga mjera, koja čeka početak primjene u Novom Zelandu⁴¹, a u Singapuru se može koristiti kao alternativa već opisanoj mjeri, sastoji se od oporezivanja poslovnih nabava financijskih usluga nultom stopom.⁴² Ta je mjera konceptualno superiornija od prve jer potpuno ispravlja problem previsokog oporezivanja financijskih usluga kada se one primjenjuju kao inputi za poslovne subjekte (dok ne mijenja pre niskoporezivanje financijskih usluga kojima se koriste krajnji potrošači). Međutim, ta mjera povećava administrativne troškove jer financijske institucije moraju odvojiti prodaju poslovnim subjektima od prodaje krajnjim potrošačima, a porezna uprava mora utvrditi da je to odvajanje pravilno izvedeno.

---

³⁸ Kao dobar primjer u Schatan (2003) vidjeti opis konceptualnih i administrativnih problema vezanih za definiranje pretporeza što ga banke u Meksiku mogu ili ne mogu odbiti.

³⁹ Neke su zemlje također prokušale riješiti problem pre niskoporezivanja krajnjeg potrošača financijskih usluga oporezivanjem bruto kamata u Argentini i (već spomenutim) oporezivanjem financijske dodane vrijednosti metodom dodavanja u Izraelu. Međutim, takve su mjere podložne iskrivljavanju i čini se da mnogim zemljama nisu privlačne. Pregled najnovije prakse u različitim zemljama vidjeti u Schenk i Zee (2001). Argentinska praksa opisana je u Alba (1995). Može se tvrditi da bi nisko oporezivanje financijskih usluga, s obzirom na to da imaju malu mogućnost supstitucije iz perspektive krajnjeg potrošača, isključujući posljedice koje to oporezivanje ima na porezne prihode, trebalo biti manji problem od previsokog oporezivanja poslovnih subjekata.

⁴⁰ Određeni udio pretporeza koji se može odbiti u različitim industrijskim granama može biti različit, kao u Singapuru (udio se kreće od 58% u financijskim poduzećima do 98% u offshore bankama, vidjeti raspravu u Jankins i Khadka, 1998); ili jednak za sve industrijske grane, kao u Australiji (75% – v. Australia, 1999, Div. 70 i Regulation 70-2 i 70-3).

⁴¹ Vidjeti New Zealand (2002). Mjera je donesena krajem 2003.

⁴² To je u Singapuru poznato kao “posebna metoda” (engl. *special method*) odbijanja PDV-a plaćenoga za inpute, kojom se izuzeta prodaja oporezuje kao da je oporeziva kada se prodaje osobi koja je porezni obveznik.

Treća je mjera proteklih godina dočeka s mnogo zanimanja premda je još nijedna zemlja nije uvela. Riječ je o primjeni PDV-a na financijski sektor na osnovi novčanog tijeka (engl. *cash flow*).⁴³ Bit te mjere može se najbolje objasniti na jednostavnom primjeru. Recimo da banka naplaćuje 8% na svoje zajmove, a 3% plaća na depozite, tako da je razlika između aktivne i pasivne kamate 5%. Tom se mjerom na osnovi novčanog tijeka oporezuje banka (recimo po stopi od 10%) tj. svi njezini dotoci novca, ali se odobrava odbitak poreza na sva otjecanja novca. Za depozitnu transakciju od 100 banka treba platiti porez od 10 kada primi depozit, ali dobiva i odbitak poreza od 10,3 kada je depozit s kamatama povučen. Učinak kombinacije oporezivanja tih depozitnih transakcija jest neto odbitak poreza od 0,3. Međutim, banke se obično bave transakcijama posudbe povezanom s depozitom. Kada se posudi 100, banka dobiva odbitak poreza od 10, ali treba platiti porez od 10,8 kada joj je posudba s kamatama vraćena. Učinak kombinacije oporezivanja transakcije posudbe jest neto porez od 0,8. Uvrštavajući u račun i depozit i posudbu, opći je porezni učinak 0,5, a to je stopa oporezivanja razlike između pasivne i aktivne kamate. U biti, ti financijski tokovi daju obrnutu sliku u računovodstvu korisnika depozita ili posudbe, što se ovdje radi jednostavnosti opisa zanemaruje. Treba primijetiti da nefinancijski poslovni subjekti moraju također primijeniti obračun PDV-a na osnovi novčanog tijeka za sve transakcije s financijskim institucijama kako bi mogli iskoristiti odbitak poreza, a to može povući velike troškove oporezivanja.⁴⁴

Iako administrativna ostvarivost poreza na novčani tijek još nije testirana, on istodobno ima moć korigiranja previsokog oporezivanja poslovnih subjekata i preniskog oporezivanja krajnjih korisnika financijske usluge. Moguće ga je i kombinirati s druge dvije mjere i tako postići kompromis između konceptualne superiornosti i administrativne kompleksnosti.⁴⁵ Valja istaknuti da se ekonomski rezultat poreza na novčani tijek može postići primjenom modificiranog sustava obrnutog obračuna poreza (engl. *reverse-charging system*) za sve inpute na koje se ne plaća PDV (uključujući i kamate na depozit), a koje je nabavila neka financijska institucija, te oporezivanjem svih outputa (uključujući kamate dobivene za zajmove).⁴⁶ Kao i porez na novčani tijek, modificirani sustav obrnutog obračuna poreza (1) kompatibilan je s kreditnom metodom PDV-a i (2) osigurava da sve kamate budu primjereno oporezovane. Za razliku od poreza na novčani tijek, modificirani sustav obrnutog obračuna poreza ne zahtijeva izračun novčanog tijeka i pri posudbi i zajmovima ne uključuje u mehanizam kreditiranja glavnice, poričući tako jednu od najčešćih zamjerki porezu na novčani tijek. Bez obzira na prednosti i mane svake od opisanih mjera, čini se da u budućnosti mnoge zemlje žele odstupiti od izvornog EU pristupa oporezivanju financijskih usluga PDV-om kojim su financijske usluge izuzete, uključujući vjerojatno i sam EU.

⁴³ Prvi su je put predložili Poddar i English (1997). Novčani je tijek detaljno opisan u izvještaju EU (v. European Commission, 2000). Rasprava koja slijedi potječe od Schenk i Zee (2001).

⁴⁴ O načinima rješavanja tog problema i svih ostalih vezanih za porez na novčani tijek vidjeti European Commission (2000).

⁴⁵ Na primjer, Huizinga je (2002) predložio kombiniranu primjenu nulte stope na financijske usluge koje se rabe kao poslovni input te oporezivanje samo transakcija između financijskih institucija i potrošača na osnovi novčanog tijeka. Taj bi prijedlog smanjio obujam i kompleksnost izračuna novčanog tijeka i uspio riješiti problem opisanoga prevelikog i preniskog oporezivanja. S obzirom na njegove procjene, prihvaćanje tog prijedloga u EU povećalo bi prihode Unije od PDV-a, a smanjeni prihodi od PDV-a poduzeća bili bi više nego kompenzirani povećanjem PDV-a od potrošača.

⁴⁶ Pojedini vidjeti u Zee (2004).

4. Zaključne bilješke

U članku se ističe nekoliko suvremenih trendova u poreznim politikama, koji su na neki način prouzročeni globalnom mobilnošću kapitala, roba i usluga. Želio bih zaključiti ovaj članak spominjući dva namjerna propusta u dosadašnjoj raspravi.

Prvi je elektroničko poslovanje (engl. *e-commerce*), koje je u novije vrijeme zasigurno privuklo pozornost poreznih stručnjaka. Ispuštanje elektroničkog poslovanja iz rasprave povezano je s mojim stajalištem da su problemi (npr. definicija stalne poslovne jedinice) što ih elektroničko poslovanje stavlja pred poreznu politiku, iako po prirodi duboki, ipak ponajprije pitanja administracije i zakona, posljedica čega je vrlo malo bitno novih ekonomskih pitanja.⁴⁷

Drugi je propust formula za raspodjelu (engl. *formula apportionment*), prema kojoj će poslovni subjekti koji djeluju u više jurisdikcija alocirati svoju oporezivu dobit među jurisdikcijama. Takav se pristup trenutačno primjenjuje u Kanadi, Švicarskoj i SAD-u za alociranje poreza na dobit među različitim subnacionalnim jurisdikcijama.⁴⁸ U jednom radu⁴⁹ Vito Tanzi i ja diskutirali smo o poukama koje bi EU mogao izvući iz američkog iskustva za moguću primjenu formule za raspodjelu. Kasniji događaji nagovješćuju da i sam EU ozbiljno razmišlja o toj mogućnosti.⁵⁰ I dok formula za raspodjelu potiče pitanja od temeljne ekonomske važnosti za oblikovanje te formule⁵¹, njezino ispuštanje iz ovog članka odražava moje dvojbe o relevantnosti tog problema za porezne politike u svijetu (tj. izvan neke ekonomske grupacije), barem u ovoj fazi.

*S engleskoga prevela
Mirela Mikić*

LITERATURA

Alba, C. E. R., 1995. "Taxation of Financial Services Under the Value Added Tax: A Survey of Alternatives and an Analysis of the Argentine Approach." *International VAT Monitor*, 6 (2), 335-49.

Australia, 1999. *A New Tax System (Goods and Services Tax) Act 1999*.

Bradford, D. F., 2001. "Blueprint for International Tax Reform". *Brooklyn Journal of International Law*, (26), 1449-1463.

Bradford, D. F., 2003. "Addressing the Transfer Pricing Problem in an Origin-Basis X Tax". *International Tax and Public Finance*, 10 (4), 591-610.

Cnossen, S., 2000. "Taxing Capital Income in the Nordic Countries: A Model for European Union?" in S. Cnossen, ed. *Taxing Capital Income in the European Union*. New York : Oxford University Press, 180-213.

Council of the EU, 1977. *Sixth Directive on the Harmonization of the Laws of the Member States Relating to Turnover Taxes Common System of Value-Added Tax: Uniform Basis of Assessment*, 77/388/EEC, Brussels.

Council of the EU, 2003a. *Council Directive on Taxation of Savings Income in the Form of Interest Payments*, 200 48/EC, Brussels.

Council of the EU, 2003b. *Council Directive on a Common System of Taxation Applicable to Interest and Royalty Payments Made Between Associated Companies of Different Member States*, 200 49/EC, Brussels.

Daly, M. and Weiner, J., 1993. "Corporation Tax Harmonization and Competition in Federal Countries: Some Lessons for the European Community". *National Tax Journal*, 45 (4), 441-461.

Ebrill, L., Stotsky, J. and Gropp, R., 1999. "Revenue Implications of Trade Liberalization". *Occasional paper*, No. 189. Washington, DC. : International Monetary Fund.

European Commission, 1989. *Tax measures to be Adopted by Community in Connection with the Liberalization of Capital Movements: Proposal for a Council Directive on a Common System of Withholding Tax on Interest Income*. COM(1989), 60 final/3. Brussels.

European Commission, 1997. *A Package to Tackle Harmful Tax Competition in the European Union*. COM(97) 564 final. Brussels.

European Commission, 2000. *The TCA System – A Detailed Description*. Brussels.

European Commission, 2001. *Company Taxation in the Internal Market*. COM(2001) 582 final. Brussels.

European Commission, 2002. *Communication from the Commission to the council – Report Concerning Negotiations with Third Countries on Taxation of Savings Income*. SEC/200 1287 final. Brussels.

European Commission, 2003. *The Application of International Accounting Standards (IAS) in 2005 and the Implications for the Introduction of a Consolidated Tax Base for Companies' EU-Wide Activities*. Brussels

Goode, R., 1975. *The Individual Income Tax*. 2nd ed. Washington, D.C. : Brookings Institutions.

Hagen, K. P. and Sørensen, P. B., 1998. "Taxation of income from small business : taxation principles and tax reforms in the Nordic Countries" in: P. B. Sørensen, ed. *Tax policy in the Nordic Countries*. London: Macmillan Press, 28-71.

Hall, R. E. and Rabushka, A., 1995. *The Flat Tax*. 2nd ed. Stanford : Hoover Institution Press.

Hammer, R. M. and Owens, J., 2001. "Promoting Tax Competition". *Tax Notes International*, 22 (11), 1302-1305.

Huizinga, H., 2002. "A European VAT on Financial Service?" *Economic Policy*, 17 (35), 499-534.

Huizinga, H. and Nielsen, S. B., 2002. "Withholding Taxes or Information Exchange : The Taxation of International Interest Flows". *Journal of Public Economics*, 87 (1), 39-72.

IMF, 2003. *Balance of Payments Statistics Yearbook*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.

IMF, 1991-2001. *Government Finance Statistics*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.

Janeba, E. and Smart, M., 2003. "Is Targeted Tax Competition Less Harmful than its Remedies?" *International Tax and Public Finance*, 10 (4), 259-280.

Jenkins, G. P. and Khadka, R., 1998. "Value-added tax policy and implementation in Singapore". *International VAT Monitor*, 9 (2), 35-47.

Kaldor, N., 1955. *An Expenditure Tax*. London: George Allan and Unwin.

Keen, M., 2002. "The German Tax Reform of 2000". *International Tax and Public Finance*, 9 (5), 603-621.

Keen, M., 2003. "Tax Reform in Italy". *Tax Notes International*, 29 (7), 665-682.

McLure, Jr. C. E., 2003. "Tax Competition in a Digital World". *Bulletin for International Fiscal Documentation*, 57 (4), 146-159.

Mintz, J. and Weiner, J., 2003. "Exploring formula Allocation form teh European Union". *International Tax and Public Finance*, 10 (6), 695-711.

Mintz, J., 1999. "Globalization of the Corporate Income Tax: The Role of Allocation". *Finanzarchiv*, 56 (3/4), 389-423.

New Zealand, 2002. *GST and Financial Services*. Wellington.

OECD, 1991-2001. *Revenue Statistics*. Paris: OECD.

OECD, 1998. *Harmful Tax Competition*. Paris: OECD.

OECD, 2000a. *Improving Access to Bank Information for Tax Purposes*. Paris: OECD.

OECD, 2000b. *Towards Global Tax Co-operation: Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices*. Paris: OECD.

OECD, 2001. *The OECD's Project on Harmful Tax Practices: The 2001 Progress Report*. Paris: OECD.

OECD, 2002. *Agreement on Exchange of Information on Tax Matters*. Paris: OECD.

OECD, 2003a. *National Accounts of OECD Countries: Main Aggregates, Volume 1*. Paris: OECD.

OECD, 2003b. *Improving Access to Bank Information for tax Purposes: The 2003 Progress Report*. Paris: OECD.

Panteghini, P., Venturi, F. and Bagnardi, B., 2003. "Recent Corporate Tax Reforms in Italy". *Tax Notes International*, 32 (12), 1105-1108.

Schatan, R., 2003. "VAT on Banking Services Mexico's Experience". *International VAT Monitor*, 14 (4), 287-294.

Schenk, A. and Zee, H. H., 2001. "Treating Financial Services Under a Value Added Tax : Conceptual issues and Country Practices". *Tax Notes International*, 22 (26), 3309-3316.

Seidman, L. S., 1997. *The USA Tax: A progressive Consumption Tax*. Cambridge: MIT Press.

Simons, H. C., 1938. *Personal Income Taxation: the Definition of Income: a Problem of Fiscal Policy*. Chicago: University of Chicago Press.

Sørensen, P. B., 1998. "Recent Innovations in Nordic Tax Policy; From the Global Income Tax to the Dual Income Tax" in: P. B. Sørensen, ed. *Tax Policy in the Nordic Countries*. London: Macmillan Press, 1-27.

Tanzi, V. and Zee, H. H., 1998. "Future Developments in Taxation Systems in The EU" in: Conference Proceedings: *Tax Competition and Coordination of Tax Policy in the*

European Union. Wien: Austrian Federal Ministry of Finance : Austrian Institute of Economic Research, 19-35.

Tanzi, V. and Zee, H. H., 1999. "Taxation in a Borderless World: The Role of Information Exchange" in: G. Lindebcrona, S. Olof and B. Wiman, eds. *International Studies in Taxation: Law and Economics*. London: Kluwer Law International, 321-331.

Tanzi, V. and Zee, H. H., 2001. "Can Information Exchange Be Effective in Taxing Cross-Border Income Flows" in: K. Anderson, P. Mels and C. Silverberg, eds. *Liber Amicorum Sven-Olof Lodin*. London: Kluwer Law International, 259-268.

United States, 1996. *Conference of Formula Apportionment* (Department of the Treasury).

United States, 2002. "Guidance on Reporting of Deposit Interest Paid to Nonresident Aliens". *Internal Revenue Service*, 26 CFR Parts 1 and 31 [REG- 133254-02; REG-126100-00] (Department of the Treasury).

Wilson, J. D., 1999. "Theories of Tax Competition". *National Tax Journal*, 52 (2), 269-304.

Zee, H. H., 1995. "Theory of Optimal Commodity Taxation" in: P. Shome, ed. *Tax Policy Handbook*. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 71-74.

Zee, H. H., 1998. "Taxation of Financial Capital in a Globalized Environment: the Role of Withholding Taxes". *National Tax Journal*, 51 (3), 587-599.

Zee, H. H., 2002. "Taxing Capital Income in a Globalized World". *Tax Notes International*, 27 (10), 1185-1211.

Zee, H. H., 2003. *Personal Income Tax Reform: Concepts, Issues, and Comparative Country Developments*, mimeo. Washington, D.C.: International Monetary Fund.

Zee, H. H., 2004. *A New Approach to Taxing Financial Intermediation Services Under a Value Added Tax*, mimeo.